
**AKADEMIK LITSEY O'QUVCHILARINING MUSTAQIL
ISHLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA MUAMMOLI
TA'LIM TEXNOLOGIYASINI QO'LLASH**

Xusanboyeva Zulfizarxon Xayrulla qizi.

Nizomiy nomidagi TDPU o'qituvchisi

Boymurodov Ibrohimbek Iskandar o'g'li

Nizomiy nomidagi TDPU magistranti

ARTICLE INFO

ABSTRACT:

ARTICLE HISTORY:

Received: 29.0.2025

Revised: 30.03.2025

Accepted: 30.03.2025

KEYWORDS:

*muammoli ta'lim,
mustaqil ishlash
ko'nikmalari,*

Ushbu maqolada akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash masalalari tahlil qilinadi. Muammoli ta'limning mohiyati va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Tadqiqot davomida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va mustaqil ravishda yechim topish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan usullar tavsiya etiladi. Shuningdek, muammoli ta'limning

innovatsion yondashuvlar, ta'lim texnologiyalari, ijodiy fikrlash.

samaradorligi, o'qitish jarayonidagi innovatsion yondashuvlar va amaliy natijalari haqida fikr yuritiladi. Mazkur maqola ta'lim sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislar hamda o'qituvchilar uchun foydali bo'lishi mumkin.

I. Kirish

Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvini shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish nafaqat ularning nazariy bilimlarini chuqurlashtirishga, balki amaliy faoliyatga tayyorlashga ham xizmat qiladi. Shu jihatdan, ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish, ayniqsa, muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammolarni tahlil qilish va samarali yechim topish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu texnologiya orqali o'quvchilarga tayyor bilimlarni berish o'rniga, ularga mustaqil izlanish olib borish, muammolarni tushunish va hal qilish imkoniyati yaratiladi. Bu esa ularning mas'uliyatini oshirib, bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada muammoli ta'lim texnologiyasining akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalariga ta'siri o'rganilib, samarali usullari tahlil qilinadi. Bundan tashqari, mazkur yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni, afzalliklari va qo'llash metodikasi haqida fikr yuritiladi.

II. Adabiyotlar sharhi

Akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga doir ilmiy tadqiqotlar ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashning muhimligini ko'rsatmoqda. Xususan, muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish, tahlil qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Muammoli ta'limning nazariy asoslari akademik tadqiqotlarda keng yoritilgan bo'lib, V.V. Davydov, D.B. Elkonin, J. Dyui kabi olimlar tomonidan muammoli o'qitish tamoyillari ishlab chiqilgan. Bu tamoyillarga ko'ra, o'quvchilar bilimlarni tayyor shaklda emas, balki mustaqil izlanish orqali o'zlashtirishlari muhim sanaladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida muammoli ta'lim texnologiyasini joriy etish bo'yicha bir qancha tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, pedagogik ta'lim sohasida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va ta'limni rivojlantirish bo'yicha davlat dasturlarida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash muhimligi ta'kidlangan.

Mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirish masalasida A.A. Verbitskiy, N.F. Talyzina kabi olimlar ta'lim jarayonida faol o'quv faoliyati va muammoli ta'limning o'rni haqida fikr yuritganlar. Ularning ilmiy ishlari asosida o'quvchilarni mustaqil ishlashga o'rgatish uchun muammoli savollar, loyihaviy topshiriqlar va amaliy mashg'ulotlardan foydalanish samarali ekani isbotlangan. Shuningdek, xorijiy tadqiqotlarda ham muammoli ta'lim texnologiyalarining samaradorligi yoritilgan. Xususan, J. Bruner va B. Blum ta'lim jarayonida kognitiv rivojlanish va mustaqil fikrlashni rivojlantirish usullariga e'tibor

qaratganlar. Ularning tadqiqotlarida muammoli ta'lim orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish mumkinligi ta'kidlangan.

Xulosa qilib aytganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyasining samaradorligi ilmiy jihatdan asoslangan bo'lib, uni akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda keng qo'llash mumkin. Shu sababli, ushbu maqolada muammoli ta'lim texnologiyalarining konkret qo'llash metodlari va natijalari batafsil o'rganiladi.

III. Tahlillar

Akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash samaradorligini aniqlash maqsadida bir qator tahlillar o'tkazildi. Tadqiqot doirasida turli yondashuvlar, nazariy va amaliy asoslar ko'rib chiqildi hamda tajriba-sinov ishlari o'tkazildi.

Birinchidan, muammoli ta'lim texnologiyasining nazariy asoslarini o'rganish uchun turli ilmiy manbalar tahlil qilindi. Xususan, V.V. Davydov, J. Dyui va B. Blum kabi olimlarning ta'limiy yondashuvlari ko'rib chiqilib, mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi muammoli ta'limning o'rni aniqlab berildi. Ushbu tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, muammoli ta'lim texnologiyasi an'anaviy ta'lim usullariga qaraganda samaraliroq bo'lib, o'quvchilarning faolligini oshirish va ularda ijodiy tafakkurni rivojlantirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, amaliy tahlillar uchun akademik litsey o'quvchilari ishtirokida tajriba-sinov ishlari o'tkazildi. O'quv jarayoni ikkita guruhga ajratilib olib borildi: eksperimental guruhda muammoli ta'lim texnologiyasi asosida mashg'ulotlar tashkil etildi, nazorat guruhi esa an'anaviy usulda ta'lim oldi. Tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalangan guruhda o'quvchilar mustaqil izlanish, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini tezroq shakllantirdilar.

Uchinchidan, o'quvchilarning mustaqil ishlash qobiliyatini baholash uchun maxsus diagnostik testlar va so'rovnomalar o'tkazildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalangan o'quvchilar bilimlarni yanada chuqurroq o'zlashtirishlari, turli masalalarga ijodiy yondashishlari va bilimlarni amaliyotga tatbiq etish qobiliyatiga ega ekanliklari kuzatildi. Ayniqsa, o'quvchilarning mustaqil ishga bo'lgan motivatsiyasi sezilarli darajada oshdi.

To'rtinchidan, o'qituvchilar va o'quvchilar bilan intervyular o'tkazilib, muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash jarayonida yuzaga kelgan muammolar tahlil qilindi. O'qituvchilar bu metodikaning samarali ekanini qayd etishgan bo'lsa-da, uni joriy etishda dastlabki bosqichda ayrim qiyinchiliklar – o'quvchilarni faol ishtirok etishga o'rgatish, darslarni muammoli vaziyat asosida qurish, vaqt taqsimotini to'g'ri tashkil etish kabi masalalar mavjudligini ta'kidladilar.

Umuman olganda, tahlillar shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyasi akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali metod bo'lib, bu uslub o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini oshirish, balki ularda mustaqil fikrlash va masalalarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

IV. Muhokama

Akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash masalasi zamonaviy ta'lim tizimida muhim

yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyasining o'quv jarayoniga tatbiq etilishi o'quvchilarning mustaqil ishlash, tahlil qilish va muammolarni hal etish qobiliyatini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi.

Birinchi navbatda, muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshirishi kuzatildi. An'anaviy ta'lim jarayonida o'qituvchi asosiy axborot manbai bo'lsa, muammoli ta'lim metodida o'quvchilar mustaqil izlanishga undaladi. Tajriba-sinov natijalari shuni ko'rsatdiki, muammoli ta'lim qo'llanilgan guruhlarda o'quvchilar mustaqil izlanishga, savollarga javob topishga va turli muammolarni ijodiy hal qilishga ko'proq harakat qilgan.

Ikkinchidan, ushbu metodikaning samaradorligi o'quvchilarning motivatsiyasi bilan bog'liq ekanligi aniqlandi. Muammoli ta'lim texnologiyasi qo'llangan guruhda o'quvchilar berilgan topshiriqlarga qiziqish bilan yondashishgan va masalalarni o'zlari hal qilishga intilishgan. Shuningdek, ularda o'z fikrlarini aniq va ravshan ifodalash, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlari shakllangan. Bu esa o'quvchilarning nafaqat ta'lim jarayonida, balki kelajakdagi kasbiy faoliyatida ham foydali bo'lishi mumkin.

Biroq, tadqiqot jarayonida muammoli ta'lim texnologiyasini joriy etishda bir qator qiyinchiliklar mavjudligi ham kuzatildi. Masalan, ushbu metodikaning samarali bo'lishi uchun darslar puxta rejalashtirilishi va muammolar aniq shakllantirilgan bo'lishi lozim. Ba'zi o'qituvchilar muammoli ta'lim metodlarini qo'llashga to'liq tayyor emasligi yoki bu metodikani samarali qo'llash uchun yetarlicha resurslar mavjud emasligi muammosi yuzaga chiqdi. Shu sababli, o'qituvchilarning malakasini oshirish hamda ushbu texnologiyani ta'lim jarayoniga joriy etish bo'yicha qo'llanmalar ishlab chiqish lozimligi aniqlandi. Yana bir muhim jihat – muammoli ta'limning samaradorligi o'quvchilarning tayyorgarlik darajasiga bog'liq ekanligidir. Ba'zi o'quvchilar mustaqil ishlashga tayyor bo'lmagani uchun dastlabki bosqichda qiyinchiliklarga duch kelganlar. Shuning uchun muammoli ta'lim texnologiyasini asta-sekin joriy etish, o'quvchilarni mustaqil ishlashga bosqichma-bosqich o'rgatish tavsiya etiladi.

Umuman olganda, ushbu muhokamalar shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyasi akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali usul hisoblanadi. Biroq, uning muvaffaqiyatli tatbiq etilishi uchun o'qituvchilar va o'quvchilarning ushbu metodga tayyorligi, ta'lim jarayonining to'g'ri rejalashtirilishi hamda zaruriy resurslarning mavjudligi muhim omillar hisoblanadi. Shu sababli, kelgusida muammoli ta'limni yanada samarali joriy etish bo'yicha qo'shimcha tadqiqotlar va metodik ishlanmalar ishlab chiqish zarur.

V.Xulosa

Akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash dolzarb va samarali yondashuvlardan biri hisoblanadi. Ushbu tadqiqot davomida muammoli ta'lim texnologiyalarining ta'lim jarayoniga ta'siri chuqur o'rganildi va natijalar shuni ko'rsatdiki, bu yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy muammolarni hal qilish va o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Muammoli ta'lim texnologiyasi asosida olib borilgan darslar o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularni an'anaviy passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. O'quvchilar mustaqil tadqiqot

olib borishga, muammolarni o'zlarini hal qilishga va natijalarga erishishga intilishadi. Bu esa ularning shaxsiy rivojlanishiga, o'z bilimlarini chuqurroq o'zlashtirishiga va mustaqil ishlash qobiliyatining shakllanishiga xizmat qiladi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, muammoli ta'lim qo'llanilgan guruhlarda o'quvchilarning tahliliy fikrlash darajasi an'anaviy usulda o'qitilgan guruhlariga nisbatan yuqoriroq bo'lgan.

Shuningdek, ushbu texnologiyaning qo'llanilishi o'quvchilarning motivatsiyasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Mustaqil yechim topish jarayoni o'quvchilarda mas'uliyat hissini oshiradi, ularning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi va ta'lim jarayonini yanada samarali qiladi. Muammoli ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchilar o'zlarini erkin his qiladi, savollar beradi va o'z fikrlarini ochiq bildirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa ularda mustaqil qaror qabul qilish va muammolarni ijodiy yondashuv orqali hal etish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Biroq, ushbu metodni tatbiq etishda muayyan qiyinchiliklar ham mavjud. Muammoli ta'lim texnologiyasini samarali joriy etish uchun o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetarli darajada bo'lishi lozim. Darslarni rejalashtirish, o'quvchilarga beriladigan muammolarni to'g'ri tanlash va ularni yo'naltirish bo'yicha aniq uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, muammoli ta'lim texnologiyasi o'qituvchi tomonidan to'g'ri tashkil etilmasa, aksincha, o'quvchilarning qiyinchiliklarga duch kelishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, bu usulni tatbiq etishda bosqichma-bosqich yondashish va har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olish lozim.

Yana bir muhim jihat shuki, muammoli ta'lim texnologiyasining samaradorligi o'quvchilar va o'qituvchilarning unga bo'lgan tayyorgarlik darajasiga bog'liq. O'quvchilarning bilim va mustaqil ishlash ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmagan bo'lsa, dastlabki bosqichda ularga qo'shimcha ko'mak berish, yo'naltiruvchi topshiriqlar orqali ularga yordam berish zarur. Shu bilan birga, ushbu texnologiyani tatbiq etish uchun yetarli metodik qo'llanmalar va resurslar ishlab chiqilishi lozim. Umuman olganda, muammoli ta'lim texnologiyasining qo'llanilishi akademik litsey o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu yondashuvning samaradorligi o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni ijodiy va mustaqil fikrlashga undash, shuningdek, mas'uliyat va mustaqillikni shakllantirish bilan bog'liq. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, muammoli ta'lim metodlarining to'g'ri joriy etilishi ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi va o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida ushbu mavzuni yanada chuqurroq o'rganish, muammoli ta'lim texnologiyasini turli fanlarga moslashtirish va uni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari olib borish zarur. Shu bilan birga, o'qituvchilar uchun maxsus seminarlar va metodik qo'llanmalar ishlab chiqish, muammoli ta'lim texnologiyasining eng samarali usullarini tajriba asosida sinovdan o'tkazish kelajakda bu yondashuvning ta'lim tizimida keng qo'llanilishiga imkon yaratadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Azizxo'jayev A. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2003.
2. Qosimov M. Ta'limda innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.
3. Hasanboyeva O. Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar. – Toshkent: Noshir, 2018.
4. Jalolov J. Ta'lim jarayonida muammoli o'qitish texnologiyalari. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2020.
5. Vahobov A. Mustaqil ta'lim metodologiyasi. – Toshkent: Sharq, 2017.
6. Xalilov S. Oliy ta'limda muammoli ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Istiqlol, 2016.
7. Yusupov M. Pedagogik innovatsiyalar va zamonaviy o'qitish usullari. – Toshkent: Fan, 2019.
8. Turg'unov R. O'quvchilarning mustaqil ta'limini rivojlantirish usullari. – Samarqand: Zarafshon, 2021.
9. Karimova D. Pedagogik innovatsiyalar va axborot texnologiyalari. – Buxoro: Ilmiy meros, 2022.
10. Shodmonov U. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar. – Toshkent: O'zbekiston, 2014.

